

84

7-35

84-93

7-135

Աղբիւր-Տարազի երեսարանային

№ 67

ԱՂԲԱՏՆԵՐԻ ՍԻՐՏԸ

ԿՈՇԿԱԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ՀԱՐԵՒԱՆՆԵՐԸ

Է. ԴԷՄՕԼ, ԴԷՐԻՅ

Փոխարկց

Կ. Կ. ՄԵԼԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Տպարան «Պրոգրես» Ընկ., Վեփածին. 7.

1909

ԳԻՐԵՐ Լ ԵՐ ԿՈՒՅԻ

10 2 MAR 2013

5583

ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ՄԵԼԻԻՔ-ՇԱՀՆԱԶԱՐԵԱՆ

Պարիզի մի ծայրում, շատ ժամանակ չէ, որ գոյութիւն ունէր բանւորների մի փոքրիկ գիւղ: Այդ տեղը կարծես թէ քաղաքը արւարձանի համար դաշտի հողերից երկու օրավար տեղ ուժով ձեռք էր բերել: Գիւղ ձգելու պատճառ եղել են բանջարանոց պահողների հին տնակները, որ յետոյ նրանց մէջ եղած բաց տարածութիւնը հետզհետէ լցւել է աղքատիկ խրճիթներով: Այդ խրճիթների պատուհանները բազմատեսակ էին, կային մեծեր ու փոքրեր, նայելով թէ առաղձազործների փայտատաներում ինչ շրջանակներ են գտնւել, իսկ կտուրների ծածկը թափառաշրջիկ երեխաների վարտիկի էին նմանում,—այնքան նրանց վրայ տեսակ տեսակ կարկատաններ կային:

Այդ ձեռաց շինւած տնակների դռներն անգամ անցորդի զարմանքն էին շարժում: Այդտեղ կարելի էր տեսնել թէ շտեմարանների ու ցախատների, թէ շքեղ տների և թէ խանութների դռներ: Երկու հարեւանների—կօշկակարի և որմնագրի խրճիթների դռները կուգովիկոս XVI-ի ճարտարապետական տարազով շինւած միւսնոյն դռան երկու փեղկերն էին:

Դրանք մի ժամանակ զարդարւած են եղել փայտի վրայ գեղեցիկ քանդակով և դեռ կարելի էր որոշել նրանց վրայ ծաղկի ճիւղերը, տերևներ ու մի գոյգ

աղանձիններ, բայց այդ աղանձինների զլուխները վաղուց կոտորեւել կորեւել էին:

Հին ժամանակներում այդ քանդակած դուռը ոսկեկար շորերով հպարտ դռնապանի մի ձեռքի շարժմամբ բոլորովին բացւում էր և փառահեղ դուզւած մարկիզները դիմաւորում էին ու շուքով ծունկ խոնարհում շէմքից դուրս եկող արքայազն տիկնոջ: Բայց այդ շատ վաղ էր: Այժմ ամեն մի փեղկը իր առանձին խաղաղ կեանքն ունէր:

Մի անակում ապրում էր կօշկակար Բուսէլի ազգատնականիքը, և նրա դռան ծխոյնին եկող-գնացողների քշութիւնից՝ այնպէս էր ժանգոտել, որ բաց ու խուփ անելուց՝ սաստիկ ճռնչում էր: Ծերունի Բուսէլը ապրում էր միայնակ իր կնոջ հետ և ամբողջ օրը եռանդով կօշիկներ էր կարում: Երկուսն էլ շատ քիչ էին տանից դուրս գալիս, նշանակում է և քիչ անգամ վերադառնում: Շատ սակաւ էր պատահում, որ դուռը բանային և երբ որևէ պատճառաւ նա բացւում էր, կայարանի ձեղքից հին կօշկեղէնի ու հին կաշւի մի թիթու հոտով խեղդուկ օդ էր փուռում փողոցը:

Այդ ձեղքից կարելի էր տեսնել փոքրիկ չուզուների վառարանը, որ վառում էին հին, փտած կրունկներով և թւում էր, որ կատաղի կրակը լափում, փչացնում էր այդ ամեն հնամաշ իրերը և նոյն միջոցին վառարանի վրայ դրած կաթսայում խլիթլիթում, եփում էր սոխապուրը:

Այդ չքեղ դռան երկրորդ փեղկը ուրիշ վիճակ ունէր: Նա անդադար բացւում էր և նա ոչ հանգրստանալու ժամանակ ունէր և ոչ էլ իր ծխոյնու վրայ ժանգոտելու: Դրանից էլ նրա ծխոյնները այնպէս էին մաշուել, որ հազիւ էին պահում դուռը: Դուռը բաց

ժամանակը կարելի էր տեսնել նեղ խցիկը, ուր որմնադրի երեխաները վխտում էին: Նրանք վեց հոգի էին մէմէկուց փոքր: Նրանց աղմուկը, երգն ու աղաղակը լցնում էր բնակարանը և երբեմն այդ զոռիւն-գոչիւնին խառնւում էր և պատուհանից սպրդած քամու սուլոցը: Բայց երեխայքը չէին վհատւում, երգեր էին երգում:

Երեխայքը զոռզոռում էին մանաւանդ առաւօտները, երբ մեծ աղջիկը՝ Մարին անկողնից շատ վաղ դուրս էր պրծնում ու թեթեւ արտուտի պէս բունը վերադառնում, փոքրիկների համար նոր թխած հաց բերում: Մայրը դանակով հացի երեսին խաչ էր քաշում, յետոյ կտրատում և միթէ մօր այդ օրհնելուց չէր, որ հացը երեխաներին այնպէս համեղ էր թւում:

Խեղճ երեխայք: Նրանց ախորժակը միշտ լաւ էր և կասես, նրանց ատամների տակ մինչև անգամ փոքրիկ քարերը ընկուզի պէս կը փշրւեն: Նրանց աչքերից, նրանց քոքոցից կարելի էր գուշակել, որ նրանք կուտեն, կը խժռեն ամենը մինչև վերջին փշրանքը, ինչ որ նրանց մայրը ձեռք կը բերէ, շատ անգամ իրեն զրկանքի ենթարկելով:

Եւ այսպէս այս ընտանիքը օրէ օր ապրում էր և ոչ մէկին վիզ ծոռում: Ասենք թէ մէկին վիզ ծռելու էլ տեղիք չըկար՝ ոչոք նրանց բան չէր տալիս: Հայրը առաւօտից մինչև գիշերը աշխատում էր, բայց աշխատութիւնը չէր, որ նրան վախեցնում էր, ոչ: Նա պատրաստ էր տաճնեակ ու հարիւրաւոր տներ շինել ներքառնից մինչև տանիքը և, եթէ հարկ լինէր, մինչև անգամ Բաբելոնի աշտարակը կանգնեցնել, հաւատացէք նա այդ չէր մերժիլ:

Բայց ի՞նչ կարող ես անել, երբ ցրտերը վրայ կը

հասնեն, երբ գործերը կը դադարեն... Ի՞նչպէս չըմբռնածել սրա մասին: Տունը երեխաներով լիքը, իսկ ինստիտուտական գանձարանում մի սուռ *) էլ չըկայ:

— Ի՞նչ ճար կը լինի գրանց, յաճախ ասում էր հայրը, նայելով իրորոց վրայ: Մկների պէս են ուտում:

Որմնագիրը կանգըրին շատ անգամ էր փորձել սև օրւայ համար մի բան յետ ձգել, բայց տանտիկինը փող էր պահանջում ամենակարևոր բաների համար և պէտք էր ձեռք քաշել փողից ու քսակը նրա բռան մէջ թափ տալ: Բայց ինչքան լաւ կը լինէր թէ հօր և թէ մօր համար, եթէ կարողանային օրէցօր անվրէժով ապրել, գիտենալով, որ սև օրւայ համար դրամ կայ:

Իսկ առանց դրան նրանց կեանքը երբեմն դառնանում էր:

Մի սառնամանիք առաւօտ էր: Արևը իր ոսկեզօծ ճառագայթներով թափանցել էր պատուհանից և լուսաւորել վառարանի ցուրտ մոխիրն ու խրճիթի դատարկ դարիքները: Երեխաները ծիծաղում էին, թռչկոտում, ժպտում իրենց մօրը, արեգակին, սառնամանիք պայծառ օրւան, իսկ մօր սիրտը մորմոքւում էր մտածելու, թէ ինչպէս կերակրէ, ինչպէս այդ փոքրիկներին տաքացնէ:

Առաւօտը քնից վեր կենալուց երեխաների ուրախութեան չափ չըկար: Երեխաները շարտեցին հին շո-

րերը, որ դիշերը առել էին իրենց վրայ ու սկսան հագնել կօշիկները:

Մի սաղ կօշիկ չըկար. բոլորը, բոլորը ծակոտւել էին: Հէնց որ մէկը ոտը կոխում էր, կարմիր մատը կօշիկի քթից լեզւի պէս դուրս էր պրծնում: Եւ երեխայքը ծիծաղում էին, իրենց ոտներով զւարճանալով:

Չէ՞ որ ուրիշ խաղալիք չեղած տեղը պէտք էր մի բանով խաղալ: Իսկ ամեն բանի կարելի է վարժւել: Չէ՞ որ կանաչ ճղների վրայ ճլվող թռչնակները այդ աղքատ երեխաներին չէին ծաղրում նրանց ճրնթոտած վարտիկների համար և միթէ պոչոտ, գզգզւած շունը նրանց չէր փաթաթւում ու իր լւաներից բաժին հանում:

Բայց դառնանք երեխաներին:

Հագիւ թէ նրանք վերջացրին հագնւելը, սկսեցին ճւճալ. «մայրիկ, հաց»: Դատարկ ստամոքսները աւելի բարձրաձայն են ուտելիք պահանջում:

Հայրը լուսաբացին վեր էր կացել:

Դիշերը սաստիկ քամի էր, և որմնագիրը ինքն իրեն մտածում էր. միթէ գործ չի գտնուի: Միթէ մի տեղ մի ծխնելոյց չի լինիլ փրած... Պարիզը մեծ քաղաք է, — բարձրաձայն ասաց նա ուսին ձգելով քաթանէ քսակը և միւս ձեռով հաւաքելով իր գործիքները — քլունգն ու թիակը, անկիւնացոյցն ու լարից կապած շողուլը:

Կինը նրան տխրութեամբ նկատեց. «Բայց որմնագիրներ էլ շատ կան»:

Կանգըրին գլուխը թափահարեց ու դուրս եկաւ աշխուժով տանից, ուշ չըդարձնելով ցրտին, որ իսկոյն նրա մարմինն սարսուռ բերաւ. — չէ՞ որ նա քաթանէ բլուզով էր դուրս եկել:

*) 20 սուն մի ֆրանկ է, մի ֆրանկը մօտ 40 կոպ:

Տանտէրը նրան տեսնելով, հեռից կանչեց.

— Էյ, Լանդրի, շուտ արի, բարեկամս, այստեղ ձեռք, աշխատանք է պէտք: Ի՞նչ գիշեր էր: Տեսա՞ր: Քամին պատը շուռ է տուել, գրողը տանի: Ուրիշներինը չըպիտեմ, բայց մենք մինչև Ծնունդը գործ ունենք:

Լանդրին ծիծաղեց և սրտումը գոհ եղաւ փոթորկալից գիշերից:

Իսկ խեղճ Մարին դառն արատաւաբէր թափում: Դեռ նախօրեկին, երբ գնացել էր հացավաճառին, նա կոպտութեամբ ասել էր.

— Տես, այս վերջին անգամն է, որ պարտք եմ տալիս: Այսպէս էլ ասա մօրդ:

Ամսից աւելի էր, որ հացավաճառը համբերում էր և առանց փողի հաց տալիս:

Բայց ամեն օր Լանդրու հաշիւը երկարանում էր, և ամեն օր խանութպանի դէմքը աւելի մռայլում:

Այսպէս այդ օրը Մարին դատարկ ձեռով տուն վերադարձաւ. նրա փոքրիկ սիրտը սաստիկ վիրաւորւած էր. հացավաճառը ուրիշների առաջ նրան անպատեւ էր:

— Անպատեւ եմ, ինչպէս մի մուրացկանի, հեծկատում էր աղջիկը— և ես... ես փախալ:

Մայրը մտածեց. «Ըմից պարտք խնդրեմ»... Չէ՞ որ շուրջը նոյն աղքատութիւնն է տիրում: Մի քանի անձինքներից արդէն մի քանի ֆրանկ պարտք էր վեր առել: «Արդեօք չըզնամ կոմսուհու մօտ»:

Կոմսուհու այգին հեռու չէր: Երեխաները ամառը վազվզում էին այնտեղ, մօտենում ցանկապատին,

ձեռները երկաթի լարերի արանքներից մեկնելով՝ պնդուկով ու հացով կերակրում կապիկին ու վայրի այծին:

Որմնադրի կինը աղուխար ուտելին ձգեց ու շտապով դուրս եկաւ խցիկից:

Սրտատրոփ նա քաշեց այգու դռնակի զանգը: Կոմսուհու շունը բարձր հաչոցով վազեց հիւրին դիմաորելու. նա չէր սիրում վատ հագնւած մարդոց:

Շան հաչոցի վրայ դուրս եկաւ պառաւ տնտեսուհին:

— Ի՞նչ ես չարացնում Մեդօրին, փնթփնթաց պառաւը:

— Արդեօք չէ՞ կարելի կոմսուհուն տեսնել, քաշւելով ասաց տիկին Լանդրին:

— Կոմսուհին դեռ քնած է:

— Երբ զարթնի, բարի եղէք, տիկին, իմ մասին յայտնեցէք: Կոմսուհին ինձ ճանաչում է, իմ երեխաներին էլ է ճանաչում:

— Եթէ կըցանկանաք սպասել, նստեցէք այստեղ, պատշգամբի սանդուղքին, ասաց տնտեսուհին մեղմացած:

Կինը նստեց. Մեդօրը նրա շուրջը պտտելով չարացած մոմոտ էր ու ատամները զրճացնում:

«Հապա, որ ինձ կծի,— մտածեց խեղճը,— չէ՞ որ զանգատելն էլ վախ է»:

Վերջապէս նրան կանչեցին սրահը. դուրս եկաւ պառաւ կոմսուհին. նա տեսքով քաղցր ու բարի էր:

— Ի՞նչ է պատահել, սիրելիս. թւում է, որ դուք լաց էք լինում:

— Ո՛հ, տիկին, ներեցէք ինձ: Գիտէք, երբ ամուսինս գործ չէ ունենում, երեխաներիս վիճակը վա-

տանում է: Լաւ ամուսին ունեմ, բերանը զինի չէ գնում, ինչ որ ստանում է մինչև վերջին սուն էլ ինձ է տալիս: Բայց ժամանակը վատ է, գործ չըկայ, աշխատանք չըկայ: Ի՜նչ անել: Երեխաները լաց են լինում, և ես յիշեցի ձեզ, տիկին. խղճացէք նրանց, գուք այնպէս սիրում էք երեխաներին:

— Խեղճ կին, — ասաց պառաւ կոմսուհին ու շուռ եկաւ դէպի տնտեսուհին: — Մալվինա, դնա բեր վերի դարեքի վրայ դուած երեք պուլիկ քաղցրաւէնիքը:

Մալվինան զնաց քաղցրաւէնիքի ետեից, իսկ կոմսուհին ետեից ասաց.

— Այս ծառայողները անտանելի են: Երեկ քիչ էր մնացել դէն էր ածում այդ քաղցրաւէնին, որովհետեւ մի քիչ թթւել է: Ձեզ կը հարկաւորւի, հոգեակս: Երեխաները քաղցրաւէնիք շատ են սիրում: Մի ուրիշ տեղ էլ ձեզ հաց կը տան, մի երրորդն էլ գործ կը գտնէ: Լաց մի լինիք, սիրելիս, հանգստացէք: Երբէք չըպէտք է յուսահատուել: Մնացէք բարեաւ. ձեր ամուսնուն յաջողութիւն եմ ցանկանում:

Եւ կոմսուհին հեռացաւ իր սենեակները:

Այդ միջոցին Մարին արդէն արտասուքը սրբած պարապում էր տան սովորական գործերով: Հարեանները դէպի Րուսէյը և նրա կինը վատ էին տրամադրւած: Նրանց ժլատ, մարդատեաց էին համարում: Չըգիտէին նրանց մասին թէ ինչպէս են ապրում. նրանք բարեկամ չունէին:

Միայն օրւայ մէջ երկու անգամ էր կօշկակարի և նրա կնոջ երեսին ժպիտ փայլում: Նրանք ժպտում

էին, երբ նրանց մութ, հին կաշիների հոտով լցւած խցիկն էր մտնում դաշտի ծաղկի պէս թարմ Մարի Լանդերին և իր սրահնչիւն ձայնով ասում.

— Բարեւ ձեզ, հարեան... Որեւէ յանձնարարութիւն չունի՞ք, տիկին Րուսսէյ:

— Հազար բարեւ, աղջիկս, պատասխանում էր ծերունին, բարձրացնելով գլուխը, որ միշտ կռացած էր լինում կօշկի կաղապարի վրայ:

Մի բոպէ նրա սեացած ձեռները բաց էին թողնում գործը, և ծերունու դէմքը, որ հին ժանգոտած կողպէքէ էր նմանում, կասեա թէ բացւում էր: Նրա աչքերը փալիւում էին, նա ժպտում էր և ցոյց տալիս իր հաւասար ու ամուր ատամները, որ կասեա երիտասարդի լինէին: Նրա կինը, որ մի ոտով կաղ էր, մօտենում էր դարեքին և այնտեղից վերցնում դրափինը ու յանձնում Մարիին:

Տես, չըկոտրես, ասում էր նա և աւելացնում. վեց սուի օղի կառնես սրա համար և երեք սուի աղած սուրճ ինձ համար: Միտդ կը պահէս: Բայց չըմոռանաս խանութպանից սառը շաքար էլ վերցնել:

Միթէ կարելի էր սառը շաքարը մոռանալ... Այդ ժամանակներում սովորութիւն կար, որ օղի գնողներին ձրի չորս հատ սառը շաքար էին տալիս, որոնցով խմիչքի սիրահարները սպիրտից դադւած իրենց կողորդները մեղմացնում էին: Կօշկակարը այդ միջոցը գործ չէր գնում, և սառը շաքարը մնում էր երեխաներին:

Կօշկակարը և իր կինը մի անգամ էլ ժպտում էին, երբ որ Մարին գնած բաները ձեռքին վերադառնում էր: Եւ այդ ժպիտը աւելի ևս ուրախ էր,

որովհետև դրանով թէ այդ սիրելի աղջկան էին ողջունում և թէ նրա բերած իրերին:

Այդ սառնամանիք տխուր օրը ըստ սովորութեան Մարին մտաւ տիկին Բուսսէլի մօտ: Նա տխուր էր, և կօշկակարի կինը նկատեց նրա լացոտ աչքերը. նա ուզեց աղջկան հարցնել պատճառը, բայց վախենալով, որ նրան կը վշտացնէ, լռեց:

Երբ որ Մարին գնաց, կինը ասաց ամուսնուն.

— Մի սպասիր, որ Ծննդեան տօնը գայ, որ յետոյ ցոյց տաս նրան տալիք ընծադ: Մի նայիր նրա կօշիկներին. չըլինի՞ թէ դրա համար է լաց եղել:

— Ես էլ նոյնպէս նկատեցի, պատասխանեց կօշկակարը. մեր աղջիկը ինչ որ սպրդնել էր ու տխրել:

— Այն, կարծեմ պատի ետեից փոքրիկների լացի ձայն էլ է գալիս, աւելացրեց կինը: Տեսնես ի՞նչ է պատահել:

Նա քաջքաշ գալով մօտեցաւ դռանը, բաց արեց ու խկոյն փակեց: Նա տեսաւ ինչպէս կօշկակարի կինը քաղցրաւէնիքի պուլիկներով տուն եկաւ. չուզեց, որ իրեն համար ասեն, թէ սիրում է ուրիշներին ծածուկ դիտել:

Մարին վերադարձաւ և սեղանի վրայ դրեց թէ գնած բաները և թէ փողի մնացորդը:

— Տասնեմէկ և ինն—կը լինի քսան, ասաց նա ու շուռ եկաւ որ գնայ:

Այդ բոլորին կօշկակարը տեղից վեր կացաւ, դարեքից մի գոյգ նոր կօշիկներ վերցրեց և աղջկան դէպ ինքը գրաւեց:

— Նայիր, տես, ինչ լաւ կօշիկներ են, ասաց նա խորամանկ ժպտով:

— Ինչպէս սիրուն են, նկատեց Մարին:

— Թէ իմանաս ո՞ւմ համար է քեռի Բուսսէլը պատրաստել, որի՞ համար այնպէս աշխատել:

— Երևի մի օրիորդի համար, ասաց Մարին:

— Այ չիմացար, կանչեց կօշկակարը:

Մարին մատով կօշիկի ճերմակ կրօնկին դիպաւ ու ասաց. «Ինչպէս ողորկ կրօնակ է և ինչպէս մաքուր... Ես այդպիսի կօշիկ իմ օրում գեռ չեմ ունեցել»:

Կօշկակարի կինը ուրախութիւնից փայլեց, իսկ կօշկակարը լըջօրէն շարունակեց. «Գիտես, որ մի շաբաթից Ծնունդ է և այս կօշիկները կարող ես հագնել. քեռի Բուսսէլը իր աղջիկ Մարիի համար է պատրաստել»:

— Ծնորհակալ եմ, շնորհակալ, սիրելի քեռի Բուսսէլ: Նա գրկեց ու համբուրեց ծերունուն և յետոյ յանկարծ քարացած՝ լռեց...

— Ի՞նչ է պատահել, որդեակս, քո աչքերում արտասուք:

— Մենք մինչև Ծնունդը չենք ապրիլ: Մենք քաղցից կը մեռնենք: Հացավաճառը չէ ուզում այլևս մեզ պարտք տալ...

— Ի՞նչ ես ասում, ասաց կօշկակարը և նայեց կնոջ վրայ:

— Ի՞նչ է ասում... դու լսում ես...

Նա հանեց սեղանի արկղից հացի մի կտոր ու տուեց Մարին. «Ահա մեզանից վերցրու, խեղճ աղջիկըս»: Դիչ յետոյ աւելացրեց. «Մեզ համար յետոյ կը բերես խանութից»:

—Այս էլ վեր առ, ասաց նրա կիւր աղջկայ ձեռը ճխտելով իր բերած մանր փողը:

—Եւ շուտով տուն վազիր, ուրախ բացականչեց կօշկակարը:

Բայց Մարին տոանց այդ պատուէրին էլ թիթեռնիկից արագ տուն թռաւ:

Տունը հեռու չէր, մի պատ էր բաժանում, միայն պէտք էր քանդակւած շքեղ միւս փեղկը բանային: Տանը երեխաներին կոստուհուց բերւած քաղցրաւէնիքն էր բաժանում:

—Շատ համեղն է, ասաց ժանր բերանը բացած:

—Թթու է, ասաց փոքրիկ Փիփինան:

—Կծու է, նկատեց Օգիւստը, թեքով բերանը սրբելով:

—Սպասեցէք մինչև հաց կը բերեմ, հացով համով կը լինի, միթիթարում էր նրանց մայրը ինքն էլ իր ասածին չը հաւատալով:

Այդ ըոպէին շէմքում երևաց Մարին:

—Հաց, հաց, կանչեցին երեխաները և սկսան այդ նեղ խցիկում պար դալ:

—Ո՞րտեղից ճարեցիր, հարցրեց մայրը տարակուսած:

Մարին նրա ծնկան դրեց մանր փողերը և կարմրատակած, վառ աչքերով սկսեց պատմել քեռի ու քեռակին Բուսէլի մասին... Այո, հաց էլ տւին, փող էլ, կօշիկ էլ:

—Եւ կան մարդիկ, որ դեռ ասում են մեր հաբեանները ժլատ են. այո, ես էլ նոյն կարծիքի եմ,

ասաց մայրը մտքով փոխադրւելով կօշկակարի կացարանը, պատի միւս կողմը:

—Ո՛չ, նրանք բարի են, վճռական կերպով ասաց Մարին: Մայրիկ, դու այդ բամբասաւէր կանանց խօսքին մի հաւատար:

Իսկ փոքրիկ ժանր հացի կեղեք արդէն կտրել, առանց նրանց խօսակցութեանը խառնելու, ծամում էր երկու թշերը առզցրած:

Երեկոյեան որմնադիր Լանդրին շուշացնելով մօտենում էր իր բնակարանին: Կինը առաջին հայեացքից հասկացաւ, որ օրը յաջողակ է անցել:

Նա խուցը մտաւ կրաթաթախ, բայց նրա երեսին ծածկւած փոշու տակից երևում էին նրա ինքնուզոն ժպիտն ու ուրախ աչքերը:

—Բանիդ կաց, քամին էլ օգնեց. մենք էլ պարապ չէինք, ասաց նա: Իսկ այստեղ տեսնում եմ, որ դուք էլ քէֆի վրայ եք:

Նա զարմացած նայեց վառարանին, որտեղ լորին եփում էր ու սենեակը մի հաճելի հոտով լցնում: Վառարանում կրակը ուրախ պլպլում էր ու փայտերը չրթչրթում: Մայրը հացը կտրատելով՝ մին միւսի ետեղից ձգում էր ապուրի մէջ:

Մարին հօր ծնկան նստած՝ պատմեց նրան օրւայ բոլոր անցքը. նա հիացմամբ խօսեց քեռի ու քեռակին Բուսէլի մասին:

Ապուրը շուտով պատրաստեց ու ամենքն ուրախ ուրախ ու բաւական՝ ճաշի նստեցին:

—Կարծեմ մայրիկը մոռացել է կերակրի մէջ

1002
688
689

իւղ ձգել, կատակով ասաց որմնադիրը: Գուցէ այսօր պաս է, դրա համար:

— Լաւ է, լո՛ր, ասաց կինը: Ուրախացիր, որ այս էլ գտնուում է. բարի մարդիկ օգնեցին:

Ծննդեանը մի շաբաթ էր մնացել, բայց օրերը այնպէս շուտ էին անցնում, որ չիմացան էլ թէ տօնը ինչպէս վրայ հասաւ:

Առաւօտեան երկաթուղուց մի սուրհանդակ գալով երևաց թաղի փողոցում մի զամբիւղ շալակին:

— Ադէլ Լանդրի, ո՞րտեղ է կենում Ադէլ Լանդրին, հարցնում էր նա:

Հետաքրքիր զուկներ երևացին պատուհաններում, ոմանք էլ դարբասից դուրս եկան: Մի ձերմակ մազկալով կին էլ դուրս թռաւ փողոցը:

— Ահա այնտեղ է կենում: Տեսնում ես: Վերջին տունը, որտեղ դաշտն է սկսւում:

Նրա թաւամազ շունը այդ միջոցին եռանդով հոտ էր քաշում սուրհանդակի զամբիւղից:

— Այդ ի՞նչ ես տանում, սիրելի պարոն, շարունակեց սանամայրը:

Սուրհանդակը ամօթահար շուռ եկաւ ու փրնթփրնթաց.

— Ի՞նչ եմ տանում: Սադ եմ տանում... Թո՛ղ, թո՛ղ, որ անց կենամ...

Անց կենալը շատ էլ հեշտ չէր: Սաստիկ անձրևները ճանապարհը մի անանցանելի ճահիճ էին շինել: Սուրհանդակը մի կոշտից միւս կոշտի վրայ ցատկելով, վերջապէս հասաւ որմնադրի կացարանին:

Քանդակած դուռը երբէք չէր փակւում, ուստի սուրհանդակը երկնքից իջածի պէս անսպասելի կերպով խուցը մտաւ:

Ամենքը զարմացած նրան նայեցին:

— Այդ գո՛ւք էք Ադէլ Լանդրին. ստորագրեցէք այստեղ ստացման մասին:

— Պարոն, դուք սխալւած էք, զամբիւղը երեւի մեզ համար չէ:

— Մանսից ձեր անունով է ուղարկւած:

— Մանսից: Ընդո՞ւ է, ես այնտեղ եմ ծնւել, բայց ազգականներիցս ոչոք այնտեղ չէ մնացել:

— Միայն ինձ ասացէք, ձեր անուն-ազգանունը Ադէլ Լանդրի չէ:

— Այո՛:

— Շատ բարի: Գրեցէք շուտով և յիսուն սանտիմ վճարեցէք բերելու համար:

Տիկին Լանդրին հանում է փողը և ստորագրում:

— Մի բան էլ թէյի համար, ասում է սուրհանդակը:

Նրան մօտը փող են տալիս և սուրհանդակը անյայտանում է նոյն արագութեամբ, ինչպէս երևացել էր: Դեռ խեղճերի ուշքը զլուխը չէր հաւաքւել, երբ մէկը դուռը թրխթրխկացրեց, և շէմքում երևաց նամակաբերը: Նա ձեռքը կոխեց պարկը և մի նամակ հանեց:

— Տիկին Լանդրի, ասաց նա անմեղ ժպիտով: Պէտք է ասեմ, որ դուք շատ քիչ էք նամակ ստանում:

Նամակաբերը գնաց. երեխաները շրջապատեցին մօրը և հետաքրքրութեամբ նայում էին թէ ինչպէս բացեց ծրարը, հանեց մի պոստի թերթ վարդի ու անմոռացուկի ծաղկանկարներով:

— Շնորհաւորական նամակ է, բացականչեց Մարին. այդպիսի զարգարուն թերթեր նա տեսել էր զպրոցում հարուստ աղջկանց մօտ:

Մայրը ցոյց տւեց երեխաներին գեղեցիկ պատկերը և երբ ամենքը տեսան ու կշտացան, բարձր ձայնով կարգաց նամակը:

«Իմ սիրելի դայեակ»:

—Ահ, այս գրողը Նանին է, քո կաթնկերը, բացականչեց մայրը դառնալով Մարուն: Այո, այդպէս է, նրանից է. իսկ ես բոլոր ժամանակ մտածում էի ու գուշակում արդեօք կենդանի է իմ սիրուն Նանին թէ ոչ: Նա երկու տարեկան էր, երբ ես նրանից հեռացայ: Նա քանի՞ տարեկան է: Ինն, ինչպէս դու: Ախ, իմ սիրելիս, և ինչպէս գրում է, նայիր: Ինչպէս մի չափահաս օրիորդ: Քեզանից շատ լաւ է գրում:

—Այդպէս կով թղթի վրայ երեի լաւ է գրում, ասաց Մարին: Ի հարկէ լաւ էլ աշխատած կըլինի:

Մայրը սկսաւ յուզւած ձայնով կարգալ.

«Իմ սիրելի դայեակ,

«Ձեր փեսայ էլաւ Լանդերին մեր կողմերը գալով մտաւ մեզ մօտ: Նա ասաց, որ ես մեծացել եմ և հաղորդեց, որ դուք ողջ և առողջ էք, միայն դուք շատ երեխաներ ունէք, իսկ փող քիչ: Իմ ծնողները շատ տրամեցին: Հայրիկս այժմ հարստացել է. նա աշակերտներ է պահում և մինչև անգամ քաղաքագլխի համար նա է շոր կարում: Մայրիկս ձեզ համար մի սագ է ուղարկում տօների պատճառով, բայց սագը հասարակ սագ չէ, այլ գաղտնիք ունի: Բացէք կտուցը և մի թղթի մէջ փաթաթած քսան ֆրակնոց կըգտնէք: Մայրիկս ձեզ չէ վճարել վերջին ամիսը, երբ դուք մեզ մօտ էք եղել. մենք այն ժամանակ աղքատ էինք: Մայրիկս վաղուց ուղարկած կըլինէր այդ փողը, բայց ձեր հասցէն չըգիտէր: Մայրս ամեն Ծննդեան տօնի

ձեզ համար մի սագ կուղարկէ իր գաղտնիքով: Ծնորհակալ եմ ձեզանից, սիրելի դայեակս. դուք ինձ ծիծ էք տւել, պահել, մեծացրել. այժմ ես առողջ աղջիկ եմ և յիսուն ֆունտ եմ քաշում:

«Համբուրում ու գրկում եմ ձեզ:

Աննա Բուրդիլիոն»:

Տիկին Լանդերին համբուրեց նամակը և, ինչպէս մի թանգազին բան, թերթը դրեց դարեքի վրայ այնպէս, որ հեռից նրա ծաղկանկարը երևայ:

Ուրախ ծիծաղով սկսեցին զամբիւղը բաց անել և երեխաներն անհամբեր կոխում էին ներս իրենց մատները:

—Այնտեղ փետուրներ կան, բացականչեց Ժանը:

—Իսկ ես կտուցը շարժեցի. նա ուզում էր ինձ կծել, յայտնեց Փիփինան:

Մայրը գտնակով կտրեց թուղթը, բացեց ծածկը և ամենքը տեսան սագը: Մարին թռչունի կտուցը շուտով բացեց ու մի թղթի փաթեթ հանեց:

—Ահա «գաղտնիքը»:

Ոսկի դրաճը շողշողում է մօր ձեռքին, և ամենքին թւում է թէ սենեակը լուսի և ուրախութեան ճառագայթներով լցւեցաւ:

Ծնունդ, Ծնունդ, Ծնունդ:

Քանի խաղաղ օրեր, երեխաների համար որքան հաց կարելի է այդ փողով առնել, մտածում էր մայրը և ուրախ էր, որ ամեն մի ժամույն գառն հոգսից մի քիչ կըհանգստանայ...

—Մայրիկ, ինչքան շաքարեղէն կարելի է այդ փողով գնել, յայտնում է Ժանը:

—Եւ քանի քանի տիկնիկներ, ծածկում է Փիփինան:

—Հարիւր տիկնիկ, յայտնում է Օգիւստը:

—Իսկ շաքար ամբողջ տարւայ, մտախոհ նկատում է Մարին:

Ծնունդ, Ծնունդ, Ծնունդ:

Մայրը կռնում է յատակին և ոսկի դրամը պտտեցնում. ոսկի բզզանք բուլբի է կարում, թռչկոտում խցիկի աղիւսի յատակի վրայ և դեռ աւելի ևս փայլում, շողշողում իր կատաղի պարի ժամանակ:

Եւ մայրը, և երեխաները զւարճանում, խնդում են:

Ժամացոյցի խզգած ձայնի վրայ բարձրացնում են նրանք գլուխները: Ինչո՞ւ այսպէս յանկարծ մթնեց, 2^է որ կէսօրւայ ժամը խփեց: Ամենքը նայում են պատուհանից:

Ինչ ուրախութիւն,—ձիւն է եկել:

Ձիւն, ձիւն, ձիւն:

Ինչ սիրուն տօն:

Երեխայքը թողնում են ոսկի դրամով խաղալը և խմբովին վազում փողոցը: Ձիւնի ճերմակ քուլաները թեթև թիթեռնիկների պէս թռչկոտում են, վերելից թափւում, պսպղում, պտոյտ գալիս, ծածկում սև ցեխոտ ճանապարհը, աղքատիկ խրճիթները, չափարները, ծառերի ճղները: Ամեն բան ծածկւում է կարապի թեթև բմբուլով:

Իսկ մարդկանց սրտերում արձագանք է տալիս երգի ուրախ վերջաւորութիւնը:

«Տօներ են, տօներ են, տօներ են»...

Սպիտակ ձիւնը թարմութիւն ու առոյգութիւն է ներշնչում: Ինչքան լաւ է աշխատութիւնից յետոյ հանգստանալը: Ինչքան ուրախալի է նստել տանը, ինչքան հաճելի է մարդ իր շէմքումը կանգնի ու հիւսնայ ձիւնով, այն թեթև ճերմակ ձիւնով, որ թափ-

ւում է ու օդի մէջ թռչկոտում, պտոյտ-պտոյտ գալիս: Ծնունդ, ծնունդ, ծնունդ:

Թափւիր, թափւիր, ձիւնիկ, սև հողի վրայ: Ծածկիր նրան քո պսպղուն շողակնեայ զգեստներով: Եւ ցերեկը աւելի պայծառ կը թւայ, և գիշերային ժամերը ձիւնի փայլով կը զարդարւեն:

Թռիր, թռիր, ձիւնիկ...

Հայրը մի մեծ շալակ տաշեղով ու շինութիւնից վերցրած տախտակներով սենեակը մտաւ: Ձիւնը նրան ոտից մինչև գլուխը ծածկել էր, ծածկել էր և շալակի փայտերը:

Նա ուրախ քրքիշով իր բեռը յատակի վրայ ձգեց: Երեխաները շրջապատեցին, կախ եղան վզից, և հօր միրուքից ու բլուզից ձիւնը նրանց ղէմքի ու վզի վրայ թափեց:

Տօներ են, տօներ են, տօներ են:

Վառարանը կարմրեց, փայտը ճրթճրթում է, կրակը վրթվրթում, կարմիր ու դեղին լեզուներ դուրս ցցում:

Մարին սեղանն է պատրաստում: Այսօր նա երկու աւելորդ սպաս է դնում: Ոչինչ, մի կերպ ամենքը կը տեղաւորւեն: 2^է որ հարեան Բուսսէյները հրաւիրած են:

Հեշտ բան չէր ծերունուն կոտրելը: Որմնադրի կիներ խնդրել է նրանց գալ տօնական ճաշին, բայց նրան քաղաքավարի կերպով մերժել էին: Գնացել էր Մարին, նրանց ինչքան համբուրել,—ծերունուն չէր կարողացել համոզել: Նա սովորական տեղը նստած, չընայելով որ տօն օր էր, կօշկի տակ էր պնդացնում:

Այն ժամանակ ինքը կանդրին մէջ ընկաւ: Նա

հարեանների մօտ մտաւ իր կրթաթախ բլուզով ու
վճռականաբար յայտնեց:

— Դէ, հարեանս, եթէ դուք չըզար, իմացէք, որ
մեր բարեկամութիւնը խզոււմ է:

Նա մեկնեց ձեռք. կօշկակարը տատանւելով նա-
յեց կնոջը և տւեց իր աղտոտ, սևացած ձեռք:

Այսպիսով կայացաւ համաձայնութիւն:

Լւացւեցին, հագնւեցին, անցան հարեանների մօտ
ու նստան սեղանի:

Տօնը սկսեց:

Բացում է 1909 թ. բաժանորդագրության

XXXVII ԱՂԲԻԻՐ XXXVIII ԵՒ XX ՏԱՐԱԶ XXX
ՏՍՐԻ ՏՍՐԻ

ՊԱՏՆԵՐԱԶԱՐԴ ԷԱՆԴԵՍՆԵՐԻ

Պրեմիաներն են՝ 1) ՎԵՐՓԱՌ ԻՋՐԻՐԵՆՆ, մեծագիր 18
գոյնով պատկեր, 2) ԳԵՂԱՓՆՋԻԿ, 3) ԱՌՈՂՋԱՊԱՀ:
ԱՊԱՌԻԿ ԿԱՄ ՄԱՍ-ՄԱՍ ՎՃԱՐԵԼՈՒ ՊԱՅՄԱՆՈՎ, ԲԱԺԱՆՈՐ-
ԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ:

Լոյս տեսնող № №-ի քանակն ու ծաւալը կախումն ունեն
վճարող բաժանորդների քանակից:

Աշխատակցում են մեր և եւրոպական անւանի մա-
տենագիրներ, բանաստեղծներ, գեղագէտներ, արեւօտա-
գէտներ, մանկավարժներ, հրապարակախօսներ, լրագրող-
ներ: Պատկերների կլիշէները պատրաստում են բացա-
ռապէս Եւրոպայի նշանաւոր գործարաններում: Տպագր-
ւում են բնափր թղթի վրայ, իլլիստրացիանի մրով, նոր
տառերով և իրանց թանգագին պրեմիաներով ու յաւել-
ւածներով հրապարակի վրայ չունեն մրցակից:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ԱՂԲԻԻՐ 3 ր. (արտասահման
5 ր.), ՏԱՐԱԶ 6 ր. (արտասահման 10 ր.), Աղբիւր-Տարազ
պրեմիաներով, յաւելւածներով 10 ր. (արտասահման 18 ր.):

Հասցէն՝ Тифлис, Редакция „АГБУР“ կամ „ТАРАЗ“
Tiflis (Caucase) „АГБУР“ կամ „ТАРАЗ“.

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0383344

5583